

Silviu Marcel Costin

**FRAGMENTE DIN ISTORIA ZBUCIUMATĂ A UNUI
LĂCAȘ DE CULT UITAT: BISERICA DE LEMN DIN
ȘOIMENI**

**Excerpts from the Troubled History of a Forgotten
Worship Place: the Wooden Church from Șoimeni**

Silviu Marcel COSTIN

Abstract: *The history of the wood church in Șoimeni village started, according to some sources around the last decades of the XVII century and according to others in the first half of XVIII century. The existing data shows that the church was build in a short period due to the effort made by the entire community of the village. With this scope, was hired a professional church builder, the artisan Dumitru Ispas from Mărgău, Cluj county. The church served as parish church for two centuries. Starting the year 1883 the wood church was removed from the liturgical use because it was built a brick church and the old one was moved on the parish field. Since then, it started to degrade. At the beginning of the XX century, its tower was demolished and the rest was transformed in granary. Later, was tried to obtain, restored and relocated on the old location, but this initiatives weren't successful. Today, it continues to be a granary.*

Keywords: Transylvania, Șoimeni, church, priest, granary.

După trecerea unei perioade de câteva secole din momentul desfășurării unor evenimente care au marcat profund istoria religioasă a românilor din Transilvania, cu consecințe până în prezent, preocuparea cercetărilor pentru astfel de subiecte continuă să rămână una de actualitate. În acest context se încadrează și cercetarea de față, care își propune să prezinte și să analizeze istoria unei vechi biserici de lemn din Podișul Transilvaniei. Istoria îndelungată, dar mai ales situația ei începând de la sfârșitul secolului al XIX-lea, particularizează importanța acestei teme.

Prima biserică de pe teritoriul satului Șoimeni, comuna Vultureni, județul Cluj, care poate fi datată, este construită din lemn, în stil maramureșan. Mai exact, acest lăcaș de cult a fost construit, conform părerii profesorului Nicolae Chișu, în anul 1688, fiind opera meșterului Dumitru Ispas din Mărgău, județul Cluj.¹ Dacă în privința numelui, lucrurile sunt foarte clare, anul construirii mai crează încă dezbateri. Profesorul Simion Chita afirmă că această biserică a fost construită pe la mijlocul secolului

¹ Arhivă personală: Interviu realizat de Costin Silviu Marcel, cu profesorul Nicolae Chișu, în data de 27.04.2013. În continuare se va folosi „Costin Silviu, *Interviu cu prof. Nicolae Chișu*”.

"Excerpts from the Troubled History of a Forgotten Worship Place: the Wooden Church from Șoimeni", *Astra Salvensis*, III (2015), no. 6, p. 32-42

al XVIII-lea, fără a preciza clar anul.² Controversa s-a iscat datorită faptului că a doua cifră din iscripția cu litere chirilice, lăsată de meșterul Dumitru Ispas, nu este foarte clară. Biserica a fost construită pe un teren care a devenit ulterior cimitir, respectivul loc rămânând în memoria colectivă dept „*ulicioara biserică din cimitirul vechi*”.³ Dacă anul construirii este 1688, lăcașul de cult a aparținut ortodocșilor din acest sat. Trebuie precizat că biserica de lemn avea toate elementele unui lăcaș de cult bizantin (pronaos, naos și altar), singura deosebire fiind așezarea turlei deasupra pronaosului (întâlnit la toate bisericile în stil maramureșan) și nu deasupra naosului.

Până în 1703 se cunoaște clar că locuitorii satului Șoimeni erau ortodocși. Din 1703 găsim o mențiune documentară conform căreia printre protopopii consemnați ca aparținând Episcopiei de Alba-Iulia și Făgăraș și care au acceptat „unirea”, se afla și preotul David din Uifalău (Vultureni) cu 48 de preoți.⁴ Printre cei 48 de preoți, în fruntea cărora se afla protopopul David, este foarte posibil să se fi numărat și preotul sau preoții din Șoimeni. În lipsa altor consemnări, nu putem cunoaște dacă preoții sau preotul din Șoimeni a acceptat „unirea” cu Roma în acel an. În 1733 satul a fost înregistrat ca fiind de confesiune greco-catolică,⁵ iar biserica de lemn, în lipsa altui lăcaș de cult, aparținea acestei confesiuni. Ea a fost administrată cel mai probabil de cultul greco-catolic și în următoarele două decenii, credincioșii din acest sat (317 suflete) fiind consemnați ca având această confesiune și în 1750.⁶ Situația s-a schimbat în 1762, când credincioșii din această parohie s-au declarat din nou ortodocși. Această afirmație se bazează pe rezultatele conscripției efectuate în Transilvania din ordinul generalului Adolf von Bucow. În documentul menționat se arată că în această localitate nu erau deloc credincioși de confesiune greco-catolică.⁷ Parohia era păstorită de doi preoți ortodocși,

² Simion Chita, *Monografia istorică a comunei Vultureni*, Cluj-Napoca, Editura Diotima, 2005, p. 96.

³ Costin Silviu, *Interviu cu prof. Nicolae Chișu*.

⁴ Simion Chita, *Monografia istorică*, p. 73; Nicolae Popea, *Vechea mitropolie ortodoxă română a Transilvaniei. Suprimarea și restaurarea ei*, Editura tipografiei lui S. Filtsch (W. Krafft), Sibiu, 1870, p. 116.

⁵ Simion Chita, *Monografia istorică*, p. 73.

⁶ *Transilvania*, an XXX, număr 9, noiembrie 1901, p. 238.

⁷ *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, volum III, pe anii 1924-1925, coord. Alexandru Lapedatu, Ioan Lupăș, Cluj, Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”, 1926, p. 647.; Simion Chita, *Monografia istorică*, p. 76.; Mircea

Silviu Marcel Costin

exista biserică, casă parohială și teren aflat în proprietatea bisericii (parohiei).⁸ Biserica în care oficiau slujbele cei doi preoți ortodocși nu era alta decât biserica de lemn. În sat, nu se cunoaște să mai fi existat o altă biserică funcțională în perioada respectivă. Datorită „nestatorniciei” credincioșilor din această parohie (dar și din alte parohii) în confesiunea greco-catolică, au urmat represalii dure ordonate de generalul Bucow împotriva lor. Aceste triste evenimente au fost transmise pe cale orală de la o generație la alta, păstrându-se neîntrerupt în memoria colectivă a locuitorilor, după cum am aflat în urma interviului realizat cu profesorul Nicolae Chișu, „fiu” al satului Șoimeni: *„satul nostru a fost lovit, în 1762, de armata lui Bucow, iar urmările au fost tragice. Bătrânii spuneau că majoritatea românilor din sat au fost maltratați în biserica veche, nu biserica de lemn, ortodoxă, ci o biserică veche ungurească sau românească, nu pot să mă pronunț exact. Pe locul unde a fost biserica veche s-a construit ulterior o casă particulară, moment în care s-a găsit o groapă comună, oamenii spunând că a fost din vrăjbi (nr. războaie) dar nu a fost din vrăjbi. Eu am cercetat acest aspect și am ajuns la concluzia că a fost făcută în timpul disputelor religioase. Cel mai probabil această groapă a fost făcută în timpul generalului Bucow când au avut loc și cele mai dure represalii la adresa țăranilor care nu au voit să renunțe la credința lor și să treacă la Unire”*⁹

Data fiind situația din acele vremuri, păstrarea intactă a bisericii de lemn poate fi considerată o minune. Nici până în prezent nu se cunosc motivele care l-au determinat pe Bucow să lase biserica neatinsă.

Până în jurul anului 1800 credincioșii ortodocși din Șoimeni puteau merge, pentru a lua parte la diferite slujbe, și la mănăstirea de maici „Sfânta Ecaterina” din satul Cătălina¹⁰ (sat situat în comuna Panticeu, județul Cluj). În anul 1778, mănăstirea amintită a fost menționată într-un document oficial.¹¹ Existența ei este însă mult mai veche.¹² În 1837, pe locul numit „Pustă”, se vedeau

Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, volum II, ediția a 3-a, Iași, Editura Trinitas a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 2006, pp. 336-338.

⁸ *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, volum III, p. 647.; Simion Chita, *Monografia istorică*, p. 76.

⁹ Costin Silviu, *Interviu cu prof. Nicolae Chișu*.

¹⁰ Hognogi Dănuț Liviu, *Lăcașuri monahale ortodoxe din Transilvania până la începutul sec. al XIX-lea (Zona Sud-Someșană)*, Bistrița, Editura Karuna, 2009, p. 150.

¹¹ Adrian Andrei Rusu (coordonator), *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 96.

¹² *Ibidem*; Hognogi Dănuț Liviu, *Lăcașuri monahale*, p. 150; Mariana Pintilie, *Comuna Panticeu-studiu monografic complex*, Cluj-Napoca, Editura Eurodidact, 2012, pp. 27-28.

"Excerpts from the Troubled History of a Forgotten Worship Place: the Wooden Church from Șoimeni", *Astra Salvensis*, III (2015), no. 6, p. 32-42

ruinele unui lăcaș de cult.¹³ Documentele ulterioare nu menționează în ce mod a dispărut mănăstirea de la Cătălina. Tradiția orală păstrează amintirea unei mănăstiri care a exista o perioadă îndelungată în acest sat. Această mănăstire, alături de schitul de la Vechea,¹⁴ (comuna Chinteni, județul Cluj) erau cele mai apropiate vetre monahale de satul Șoimeni. Alte mănăstiri ortodoxe, dar mai îndepărtate au fost: Feleac, Dumbrava, Rugășești¹⁵ (amplasarea mai crează încă discuții,¹⁶ azi satul se află în comuna Cășeiu, județul Cluj) și Monor (din fostul județ Cojocna).¹⁷ În afară de vetrele monahale menționate mai existau și altele pe teritoriul Transilvaniei, dar cele mai multe se aflau deja în posesia greco-catolicilor,¹⁸ fuseră incendiate sau nu au funcționat în diferite perioade din cauza lipsei viețuitorilor.¹⁹ Am limitat prezentarea posibilelor „pelerinaje” pe care le-ar fi putut face credincioșii ortodocși din Șoimeni doar la teritoriul actualului județ Cluj deoarece mobilitatea majorității locuitorilor din mediul rural era destul de redusă în secolele XVII-XIX.

În 1805, în acest lăcaș de cult se oficiau tot slujbe ortodoxe, întreg satul fiind consemnat ca având această confesiune.²⁰ Presiunea asupra credincioșilor ortodocși era una foarte mare în această perioadă. Episcopului român, Vasile Moga (numit în 21 decembrie 1810 și instalat la 10 august 1811),²¹ îi erau impuse anumite restricții umilitoare printre care se regăsea și neopunerea în calea propagării unirii cu Biserica Romei,²² care și-a făcut simțită prezența, periodic, și în parohia Șoimeni. Efectele acestor

¹³ Adrian Andrei Rusu (coordonator), *Dicționarul mănăstirilor*, p. 96; Hognogi Dănuț Liviu, *Lăcașuri monahale*, p. 150; Mariana Pintilie, *Comuna Panticeu-studiu monografic*, pp. 27-28.

¹⁴ Hognogi Dănuț Liviu, *Lăcașuri monahale*, pp. 149-150.

¹⁵ Zenovie Pâclișanu, „Vechile mănăstiri românești din Ardeal”, în *Cultura Creștină*, an VIII, număr 7-8, 1919, p. 155, 158.

¹⁶ Macarie Motogna, *Monahismul ortodox din Maramureș și Transilvania Septentrională până la începutul secolului al XIX-lea*, Rohia, Editura Mănăstirii Rohia, 2009, pp. 251-252.

¹⁷ Ștefan Meteș, *Mănăstirile Românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936, p. 70.

¹⁸ Pentru o prezentare extinsă se poate vedea: Zenovie Pâclișanu, „Vechile mănăstiri românești”, pp. 151-170; Ștefan Meteș, *Mănăstirile Românești din Transilvania*, pp. 66-74; George Mânzat, „Vechile mănăstiri din ținutul Someșului”, în *Cultura Creștină*, an XVI, număr 10, 1936, pp. 583-591.

¹⁹ Macarie Motogna, *Monahismul ortodox din Maramureș și Transilvania Septentrională*, pp. 185-268.

²⁰ Simion Chita, *Monografia istorică*, p. 104.

²¹ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe*, volum II, p. 58.

²² *Ibidem*, pp. 58-61.

Silviu Marcel Costin

presiuni au fost evidente, cel puțin la nivel declarativ. În 1816, parohia Șoimeni a fost înregistrată ca parohie greco-catolică.²³ Este foarte greu de crezut că toți credincioșii ortodocși din Șoimeni au adoptat confesiunea greco-catolică într-un timp atât de scurt. Dacă în timpul represaliilor ordonate de Bucow împotriva celor care împiedicau răspândirea unirii, majoritatea credincioșilor din Șoimeni nu s-au sfiit să se declare oficial ca fiind ortodocși, riscându-și viața, cu atât mai mult în această perioadă, era aproape imposibil să nu fi existat credincioși ortodocși. Totuși, în statisticile oficiale nu au fost consemnați.

În condițiile declarării acestei parohii ca fiind greco-catolică, biserica de lemn (cu hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe) a fost dată în administrarea confesiunii menționate anterior. Toate slujbele se desfășurau în această lăcaș de cult deoarece nu mai exista altul funcțional pe teritoriul acestei localități. Confirmarea faptului că această biserică era deținută în continuare de confesiunea greco-catolică a venit indirect, prin rezultatele recensământului din 1850, care arată 92% dintre locuitorii din Șoimeni erau greco-catolici.²⁴ Un moment dramatic din istoria acestei parohii a avut loc în 1854 sau 1855, când un puternic incendiu a distrus total casa parohială. O pagubă însemnată a fost pierderea mai multor documentele din arhiva parohiei, după cum găsim consemnat în Cartea de Aur a bisericii: „*matriculele sunt numai de la anul 1858. Matriculele mai vechi au ars împreună cu casa parohială*”.²⁵ Biserica de lemn nu a avut de suferit de pe urma acestui incendiu deoarece se afla la o distanță destul de mare de casa parohială. În condițiile pierderii locuinței și a bunurilor, preotul Vasile Bene a luat decizia de a-și construi o casă proprie pe un teren cumpărat anterior de la un credincios din Șoimeni. Construirea unei noi case parohiale nu a mai constituit o prioritate pentru preotul Vasile Bene, acest lucru rămânând în sarcina succesorilor săi la conducerea parohiei. Din consemnările făcute de preotul Vasile Borgovan, în Cartea de Aur a parohiei, reiese că printre motivele care l-au determinat pe preotul Vasile Bene să

²³ *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum diocesis Fogarasiensis, pro anno a Christo nato MDCCCV*, Typis Seminarii Dioecesanae, Blasii, 1835, p. 106; *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum diocesis Fogarasiensis, pro anno a Christo nato MDCCCXLII*, Typis Seminarii Dioecesanae, Blasii, 1842, p. 112; Simion Chita, *Monografia istorică*, p. 108.

²⁴ Traian Rotariu (coordonator), *Recensământul din 1850. Transilvania*, București, Editura Staff, 1999, p. 135.

²⁵ Arhiva Parohiei Ortodoxe Șoimeni, *Cartea de Aur a bisericii gr. cat. din Șinteu*, 1902, p. 4.

"Excerpts from the 'Troubled History of a Forgotten Worship Place: the Wooden Church from Șoimeni", *Astra Salvensis*, III (2015), no. 6, p. 32-42

nu mai reconstruiesc casa parohială se regăseau: configurația necorespunzătoare a terenului pe care fusese amplasată vechea casă parohială și faptul că acest teren se afla pe o „*ulicioară lăturalnică și strâmtă*”.²⁶

Existența unui număr însemnat de credincioși de confesiune greco-catolică și degradarea bisericii din lemn a făcut ca din deceniul șapte al secolului al XIX-lea să se pună problema construirii unei biserici de dimensiuni mai mari: „*biserica veche de lemn de pe vremuri era amenințată cu surparea și așa încă sub păstorirea preotului Vasile Bene s-a făcut începutul la zidirea unei biserici solide de piatră care din munificența (n.a. contribuția, ajutorul) poporului s-a și zidit și sfințit sub preoția lui Nicolau Bene*”.²⁷ Până la realizarea acestui proiect, oficierea slujbelor a continuat să aibă loc în biserica de lemn din cimitir. Mai exact, în această biserică s-au oficiat slujbe până în 5 august 1883, când noua biserică de zid a fost sfințită. Trebuie menționat că în 1880 comunitatea a organizat o colectă în urma căreia s-a adunat suma de 1400 de florini, bani cu care a fost cumpărat un teren și o casă care a devenit casă parohială.²⁸ După ce bunurile menționate au intrat în posesia parohiei, preotul împreună cu consilierii parohiali au hotărât să demoleze casa cumpărată și să construiască o casă parohială nouă. Conform informațiilor din documente, lucrările de construcție a noii case parohiale se desfășurau în paralel cu cele de construcție a bisericii de zid. Nu se cunosc oficial cauzele pentru care nu s-au realizat lucrări de consolidare și restaurare a bisericii de lemn în a doua parte a secolului al XIX-lea. Utilitatea acestora era evidentă întrucât, conform relatării din Cartea de Aur a parohiei, lăcașul de cult avea semne vizibile de degradare încă din timpul păstoririi preotului Vasile Bene²⁹ (1842³⁰-1875).³¹

În 1883, după sfințirea bisericii noi, preotul Nicolae Bene a decis scoaterea din uzul liturgic a bisericii din lemn și mutarea ei pe proprietatea părinților săi, adică pe terenul cumpărat de tatăl său, preotul Vasile Bene. Nu se găsesc nici un fel de informații referitoare la un eventual protest al credincioșilor față de această

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, p. 5.

²⁹ *Ibidem*, p. 4.

³⁰ *Șematismul veneratului cler a non-înființatei Dieceze greco-catolice a Gherlei pe anul 1867*, Tiparul Diecezan, Gherla, 1867, p. 239.

³¹ Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, Fond *Matricole de stare civilă, parohia greco-catolică Șoimeni. Matricula morților*, dos. 290/1, f. 11.

Silviu Marcel Costin

decizie a preotului. Renunțarea la biserica de lemn și lăsarea ei pe vechiul amplasament putea însemna renunțarea majorității credincioșilor la confesiunea greco-catolică. Existența unui lăcaș de cult ortodox, nefolosit, putea constitui o posibilitate reală pentru puținii credincioși ortodocși din această parohie (oficial, nu era nici unul), dar și pentru cei din satele vecine, să-și practice cultul și să aibă preot ortodox în mijlocul lor. Cel mai probabil, acest lucru a fost luat în calcul de preotul greco-catolic, Nicolae Bene, care a găsit drept soluție însușirea bisericii ca pe oricare alt bun personal. În acest fel a fost înlăturată orice posibilitate de trecere masivă la ortodoxie a credincioșilor din această parohie.

După decesul preotului Nicolae Bene, survenit la 24 august 1899,³² terenul și bunurile, printre care și biserica de lemn, au fost moștenite de fratele său, Mihai Bene. Acest lucru s-a întâmplat deoarece preotul Nicolae Bene nu s-a căsătorit, alegând să fie hirotonit ca preot celib.

În anul 1905, biserica de lemn a intrat în proprietatea unei familii din sat care a achiziționat conacul și terenul pe care se afla amplasată biserica de lemn.³³ Ulterior, biserica de lemn a fost moștenită ca oricare alt bun, proprietarii nedorind să renunțe la ea. Turla a fost demontată, iar acoperișul, refăcut din șindrilă, a fost extins și pe locul turlei pentru a nu se mai cunoaște la prima vedere că în interior s-a săvârșit Sfânta Liturghie aproape două secole. Din lăcaș sfânt, biserica de lemn a fost transformată în magazie de cereale, fiind utilizată în acest nepotrivit scop de mai bine de un secol. Actualul proprietar al terenului pe care se află biserica de lemn, folosește lăcașul de cult (în mod normal, monument istoric de categoria B)³⁴ pe post de magazie de cereale și nu dorește să accepte nici un fel de dialog în care să fie adusă în discuție posibilitatea de a returna biserica, comunității.

Din relatările profesorului Nicolae Chișu se pare că interiorul bisericii din lemn a fost modificat, fără teamă sau remușcări, de actualul proprietar, fiind compartimentat pentru a obține mai multe spații de depozitare: „*interiorul bisericii a fost modificat după*

³² *Ibidem*, f. 43.

³³ Simion Chita, *Monografia istorică*, p. 140.

³⁴ <http://www.patrimoniu-rper.com/legislatie-patrimoniu/90-legea-privind-protejarea-monumentelor-istorice.html>;
<http://lege5.ro/Gratuit/gq3tmmrv/norma-metodologica-de-clasare-si-evidenta-a-monumentelor-istorice-din-13062003?d=2015-12-10>;
<http://lege5.ro/Gratuit/geytonbwgu/norma-metodologica-de-clasare-si-inventariere-a-monumentelor-istorice-din-18.04.2008>, pagini accesate în data de 10.12.2015.

"Excerpts from the Troubled History of a Forgotten Worship Place: the Wooden Church from Șoimeni", *Astra Salvensis*, III (2015), no. 6, p. 32-42

nevoile acestui gospodar, fiind folosit pe post de depozit de cereale, inclusiv altarul".³⁵

Canonul 24 de la Sinodul IV Ecumenic (Calcedon 451) reglementează în mod clar situația lăcașelor de cult sfințite: „mănăstirile (și bisericile) odată sfințite cu învoirea episcopului să rămână pentru totdeauna mănăstiri și bunurile ce țin de ele să se păstreze. Acestea să nu se facă lăcașuri lumești, iar cei care ar îngădui să se facă aceasta să fie supuși cercetărilor celor din canoane”.³⁶ Datorită faptului că această practică nu a dispărut complet, Sfinții Părinți adunați la Sinodul VII Ecumenic (Niceea 787) au hotărât să relegelementeze această problemă. Astfel, prin canonul 13 erau readuse la cunoștință măsurile care se vor lua împotriva celor care vor profana lăcașele de cult și obiectele de cult: „de vreme ce din pricina necazului care, pentru păcatele noastre, s-a abătut asupra bisericilor, au fost răpite de oarecare bărbați unele sfinte lăcașuri (biserici și așezăminte), episcopii și mănăstiri și s-au prefăcut în sălașe de rând (adăposturi obștești, case de rând). Dacă, așadar, cei care le stăpânesc pe acestea voiesc să le dea înapoi, ca să fie așezate din nou după vechea stare, bine și frumos lucru este; iar de nu, poruncim să se caterisească aceștia dacă sunt din catalogul (cînul) preoțesc, iar dacă sunt monahi sau laici, să se afurisească, ca fiind osândiți de către Tatăl și de către Fiul și de către Sfântul Duh, și să fie așezați unde viermele nu se sfârșește și focul nu se stinge (Mc. 9, 44-46), fiindcă se împotrivesc glasului lui Dumnezeu, care zice: Nu faceți casa Tatălui meu, casă de negustorie” (In. 2,16).³⁷

Cei mai de seamă oameni din sat, printre care profesorii Nicolae Chișu și Simion Chita, au încercat să-i convingă pe actualii proprietari că biserica de lemn este un bun al comunității și trebuie restituit. Demersurile lor au rămas fără rezultat până în prezent, după cum am aflat din declarațiile unuia dintre inițiatorii acestui dialog: „eu am încercat de mai multe ori să-l conving să dea biserica înapoi, să fie restaurată și apoi reasezată pe vechiul ei amplasament, adică în cimitirul vechi. Dânsul nu vrea să o restituie. Ar fi frumos să ne-o dea și să fie restaurată pentru că este o biserică foarte veche și valoroasă”.³⁸ Persoanele amintite, sprijinite și de părintele paroh Ioan Ciupei, au încercat să facă demersuri pe lângă autoritățile locale, județene și bisericesti pentru ca biserica de lemn să ajungă în proprietatea

³⁵ Costin Silviu, *Interviu cu prof. Nicolae Chișu*.

³⁶ Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, ediție îngrijită de Sorin Joantă, Sibiu, 2005, p. 99.

³⁷ *Ibidem*, p. 191.

³⁸ Costin Silviu, *Interviu cu prof. Nicolae Chișu*.

Silviu Marcel Costin

Bisericii Ortodoxe Române și să fie restaurată. Rezultatele sunt nule până în prezent. Implicarea autorităților locale, în vederea recuperării acestui bun public și de patrimoniu, este inconsistentă sau poate, chiar, inexistentă. Public, nu sunt cunoscute rezultatele demersurilor (dacă ele au existat sau există) efectuate de autoritățile menționate anterior în vederea recuperării acestui bun de patrimoniu.

Nerecunoșterea unei valori sau indiferența față de valoare face ca demersul pentru recuperarea acestui bun de patrimoniu să se oprească doar la granițele localității sau a județului. În această situație, persoanelor care s-au implicat într-un fel sau altul pentru rezolvarea acestei cauze de interes public nu le rămâne decât să nădăjduiască că într-o zi solicitarea lor va primi un răspuns favorabil.

În situația de față, recuperarea imediată a bisericii de lemn, restaurarea ei și înscrierea pe lista monumentelor istorice trebuie să fie prioritară pentru toate instituțiile abilitate în acest sens. Acordarea atenției cuvenite înseamnă salvarea de la distrugere a unui lăcaș de cult de mare valoare.

Este de la sine înțeles că în cazul neimplicării imediate, acest important monument se va degrada complet și nu va mai putea fi recuperat vreodată. Desigur, avem credința că acest nefericit lucru nu este dorit de nimeni. Până la o eventuală recuperare și restaurare, biserica de lemn continuă să fie un bun hambar pentru cereale și să reziste aproape intactă, intemperțiilor.

Paraclisul din cimitirul vechi. Mărturie și continuare a existenței unui loc sfințit:

După mutarea bisericii de lemn în curtea preotului Nicolae Bene, pe locul fostului altar a fost ridicată o mică capelă ce adăpostea Sfânta Masă. În această capelă nu se oficiau slujbe, fiind doar locul care amintea de vechea biserică. Timp de câteva decenii nu s-au mai efectuat nici un fel de lucrări de întreținere, motiv pentru care construcția, ridicată integral din lemn, a început să se degradeze. Decretarea de către papa Pius al XI-lea a anului 1933 drept „Anul Sfânt” (implică și restaurarea lăcașelor de cult și/sau a troițelor din parohii),³⁹ a fost un bun prilej pentru îndreptarea atenției și către așezământul din cimitirul

³⁹ *Curierul Creștin. Organ oficial a Eparhiei de Cluj-Gherla. Cu un adaos neoficial*, an XV, număr 7 din 1 aprilie 1933, p. 71.

"Excerpts from the Troubled History of a Forgotten Worship Place: the Wooden Church from Șoimeni", *Astra Salvensis*, III (2015), no. 6, p. 32-42

vechi. Din consemnările făcute de preotului Vasile Borgovan în Cartea de Aur a parohiei reiese că starea capelei din cimitirul vechi era aproape de ruină: „*acel Pristol este părăsit, lăsat pradă vântului și ploilor, ba este și pângărit prin frecarea vitelor de el și aceasta e păcat*”.⁴⁰

Într-una din predicile rostite în Postul Mare, preotul i-a îndemnat pe credincioșii din parohie să sprijine lucrările de reconstrucție a capelei. Credincioșii, Niculae David și George Coșarcă s-au oferit să fie ctitorii paraclisului ce urma să se ridice pe locul altarului fostei biserici de lemn din cimitir.⁴¹ Aceștia au donat tot lemnul necesar pentru ridicarea paraclisului și pentru gardul ce urma să-l împrejmuiească. Pe lângă această donație consistentă, ctitorii au transportat toate materialele donate cu atelajele proprii și au lucrat efectiv la ridicarea construcției. Inițiativa celor doi a fost susținută concret și de alți enoriași din parohie, cum a fost tâmplarul Ion Tode care a realizat din lemnul propriu Sfânta Masă (partea de deasupra), ușile paraclisului, fereastra acestuia, o cruce de lemn pentru altar și două sfeșnice.⁴² Sfânta Masă a trebuit refăcută deoarece din vechea masă nu mai rămăsese decât piciorul de piatră unde fusese cândva hrisovul. Partea de deasupra nu mai exista deoarece se degradase complet din cauza intemperiilor care au lovit-o aproximativ trei decenii.⁴³ Pe măsură ce lucrările înaintau, alți membrii din comunitate s-au arătat dispuși să contribuie cu materiale sau prin muncă la ridicarea paraclisului. În scurt timp s-au format mai multe echipe de lucru. Una a transportat piatra pentru fundație (George Coșarcă, Niculae David, Niculae Chiș, Simeon Crișan, Simeon Coșarcă și Ioan Răchită), alta, formată din zidari (Ilie Așchilean, Ilie Chiș, Mihai Păcurar și Simion Tarcea), a executat toate lucrările care țineau de această parte, alta, formată din tâmplari (Ioan Tode, Ioan Măcicășan și Ștefan Dorogi), au continuat să prelucreze materialul lemnos, iar Niculae David, un cunoscut zugrav din localitate, a văruiet pereții. Cei care nu au putut lua parte efectiv la lucrări, dar au dorit să contribuie la înfrumusețarea acestuia (peste 20 de familii), au donat icoane, cruci pentru altar și pentru turla paraclisului, acoperăminte pentru Sfânta Masă, scânduri pentru poditul interiorului sau șindrile gata șlefuite, pentru acoperiș. Valoarea întregii lucrări s-a ridicat la suma de

⁴⁰ *Cartea de Aur a bisericii gr. cat. din Șinteu*, p. 78.

⁴¹ *Ibidem*, p. 79.

⁴² *Ibidem*, p. 82.

⁴³ *Ibidem*, p. 79.

Silviu Marcel Costin

3000 de lei.⁴⁴ În apropierea paraclisului a fost ridicată și o cruce de lemn de dimensiuni mari. S-a hotărât, ca după sfințire, să se săvârșească Sfânta Liturghie în acest paraclis cel puțin o dată pe an, la sărbătoarea Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, hramul bisericii de lemn și cel al actualei biserici parohiale. În afara acestei sărbători, se mai recomandă săvârșirea Sfintei Liturghii sau a altor slujbe „și la alte ocazii deosebite”.⁴⁵

Toate lucrările au fost finalizate la începutul lunii octombrie, așteptând sfințirea. Ziua aleasă pentru acest eveniment a fost duminică 15 octombrie 1933. Preotul Vasile Borgovan l-a invitat pe episcopul Iuliu Hossu să săvârșească această slujbă, dar ierarhul a declinat invitația din motive necunoscute. Delegat pentru acest eveniment a fost canonicul Ion Agârbiceanu care a săvârșit, împreună cu preotul Vasile Borgovan, Sfânta Liturghie și slujba de sfințire a paraclisului și a troiței ridicate în apropierea acestuia.⁴⁶

Aceste realizări au fost considerate drept o împlinire a dispozițiilor date de Centrul Eparhial pentru a marca cum se cuvine „Anul Sfânt”.⁴⁷

Prin această „reconstrucție” a altarului, în memoria colectivă (în special a bătrânilor) a continuat să se păstreze vie imaginea vechii biserici de lemn a satului. În condițiile prezentate, nu este întâmplător că s-a recomandat oficierea Sfintei Liturghii, din ziua hramului, în acest loc. Din tradiție se cunoaște că în anii în care nu s-a oficiat Sfânta Liturghie în paraclis, zona din proximitatea lui a fost lovită de trăsnete. În prezent, la Sărbătoarea Sfântului Mare Mucenic Gheorghe sau a doua zi de Paști, se merge în procesiune cu prapori și se oficiază Sfânta Liturghie la care participă majoritatea credincioșilor parohiei.⁴⁸

Paraclisul (refăcut în ultimii ani) are meritul de a păstra neocupat locul pe care a fost amplasată biserica de lemn, dar el nu poate și nu va putea să o înlocuiască vreodată.

⁴⁴ *Ibidem*, pp. 82-84.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 81.

⁴⁶ *Ibidem*, pp. 83-86.

⁴⁷ *Curierul Creștin. Organ oficial a Eparhiei de Cluj-Gherla. Cu un adaos neoficial*, an XV, număr 2 din 15 ianuarie 1933, p. 28.

⁴⁸ Arhivă personală: Interviu realizat de Costin Silviu Marcel, cu preotul Ioan Ciupeș, în data de 27.04.2013.